

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ

Котелянець Н. В.

ВСТУП

Зміни спільного розвитку в ХХІ ст спричинили зміну вимог до специфіки й якості праці людини. Значною мірою це пов'язано з технологічною революцією, досягненнями науково-технічного прогресу, які змінили середовище життєдіяльності сучасної людини. Всі ці процеси висувають певні вимоги до виховання особистості, яка б приймала участь у технологічній, творчій та проєктній трудовій діяльності. Тобто, її праця має бути творчо-перетворювальною. Об'єктивними вимогами до особистості як суб'єкта трудової діяльності стають: високий рівень технологічної культури, здатність до ініціативи, творчості й саморозвитку, професіоналізм і конкурентоспроможність.

Освітня галузь «Технології» посідає в цьому процесі чільне місце й сприяє формуванню в школярів технологічної компетентності на основі системи технологічних знань і вмінь; становленню цілісної особистості, яка має потребу в різних видах розумової та фізичної праці, технологічно важливих якостях, що забезпечують їх самореалізацію, самоствердження й соціалізацію.

Актуальними виявляються в початковій школі технологічні компетентності, певний рівень технологічної культури й мислення, тобто основи компонентів суб'єктного досвіду особистості в галузі трудової діяльності. Різні відхилення спричиняє стихійність формування технологічних компетентностей та соціалізації особистості, зокрема порушення в мотиваційній сфері особистості або присвоєння дитиною антисоціальних ролей. Навчання «Технології», як доводить досвід вітчизняної й зарубіжної школи, є важливою умовою і засобом усебічного й гармонійного розвитку дитини.

Методологічними засадами цього процесу є Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Концепція розвитку педагогічної освіти, Національна доктрина розвитку освіти, Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір.

Як зазначено в Концепції загальної середньої освіти школа – це простір життя дитини, «тут вона не готується до життя, а повноцінно живе, і тому вся діяльність навчального закладу відбувається так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проєктувальника власного

життя у співпраці з дорослими, ґрунтуючись на ідеї усвідомленого вибору особистого життєвого шляху»¹.

«Національна доктрина розвитку освіти» передбачає перспективи і можливості модернізації системи трудової підготовки учнів відповідно до сучасного соціально-економічного стану країни і ринку праці. Згідно із зазначеним документом основною метою школи є підготовка освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних особистостей, які усвідомлюють свою роль у суспільстві².

Створення умов для формування освіченої, творчої особистості, реалізації та самореалізації її природних задатків і можливостей в освітньому процесі визначає одним з головних завдань загальноосвітньої школи Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття)³.

1. Дидактичні засади трудового навчання учнів початкової школи

В багатьох країнах технологічна освіта є частиною загальної освіти й реалізується в самостійному предметі, предметній галузі або варіативному компоненті. Світова дидактика технологічної освіти знаходиться сьогодні на етапі якісного розвитку, що зазначено в документах про освіту багатьох країн й зафіксовано різні підходи до визначення сутності технологічної освіти, її змісту, цілей і завдань.

В сучасному світі все більше цінують особистість з високою технологічною культурою, здатністю до ініціативи й саморозвитку, трудовою діяльністю якої характеризується високим ступенем професіоналізму, творчими і проєктними рисами. Саме тому цілком закономірно в зміст шкільної освіти різних країн вводять освітню галузь «Технології». Вона спрямована на розв'язання найбільш гострих проблем сучасної трудової підготовки молоді в контексті сучасних й перспективних вимог розвитку суспільства і особистості.

Євроінтеграційні процеси, розвиток вітчизняної системи освіти в Україні зумовлюють потребу прискорення інноваційного розвитку освіти зі збереженням й примноженням національних традицій трудової підготовки учнів.

Трудове навчання відіграє важливу роль у розумовому й фізичному розвитку школярів, формуванні їхнього світогляду, розв'язанні завдань

¹ Концепція загальної середньої освіти (12 – річна школа) / Книга вчителя початкової школи: Довідково – методичне видання / Упоряд. Г. Ф. Древаль, А. М. Заїка. Вид. 2-ге, доповн. Харків, 2006. С. 65.

² Національна доктрина розвитку України у XXI столітті // Книга керівника навчально-виховного закладу : довідково-методичне видання / упоряд. Б. М. Терещук, В. В. Скиба. Вид. 2-ге, доповн. Харків, 2006. С. 85.

³ Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

навчання й виховання з опорою на культурно-історичний розвиток людства, який віддзеркалено в одному з найпотужніших пластів цивілізації – виробництві. В процесі вивчення цього навчальний предмета учні ознайомлюються з основами виробничої діяльності, що сприяє їхній підготовці до життя, формує важливі навички майбутньої трудової діяльності в усіх галузях виробництва.

Трудове навчання – загальноосвітній предмет, який становить основу предметного наповнення освітньої галузі «Технології». У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що метою освітньої галузі «Технології» є формування компетентностей в галузі техніки і технологій та інших ключових компетентностей, здатності до зміни навколишнього світу з використанням засобів сучасних технологій без заподіяння йому шкоди, до використання технологій для власної самореалізації, культурного і національного самовираження⁴. У початковій школі технології є однією з ланок неперервної технологічної освіти. Це логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями технологій основної школи, здобуття професійної освіти.

Уроки технології дійсно унікальні й важливі для загального розвитку учнів початкової школи. Їх специфіка найяскравіше виражаються в таких взаємопов'язаних аспектах:

1) можливість активізації пізнавальної діяльності (за рахунок поєднання різних форм пізнання і видів діяльності);

2) можливість соціальної адаптації особистості (через формування практичних умінь і розвиток творчості);

3) можливість гармонізації розвитку особистості (на основі більш реалістичного обліку в освітньому процесі функціональних можливостей дитини і природних закономірностей розвитку)⁵.

Розділити зазначені аспекти неможливо, настільки тісно вони взаємопов'язані. Таким чином, важливою рисою уроків трудового навчання є те, що вони будуються на психологічній та дидактичній основі – художньо-практичній діяльності. В них більш яскраво, порівняно з іншими навчальними предметами, представлені наочно-образна і наочно-дієва форми пізнання. Це й становить перевагу уроків трудового навчання перед усіма іншими уроками.

Предметно – практична діяльність, згідно з сучасними науковими даними, є ефективним засобом розвитку особистості. Самою природою запрограмована її необхідність і використання в житті людини. Якщо

⁴ Державний стандарт початкової освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

⁵ Котелянець Н.В. Теорія та методика формування технологічної культури молодших школярів: [Монографія]. Харків: Мачулів, 2017. 357 с.

ігнорується практична фаза набуття досвіду і знань про навколишній світ, подальший розвиток дитини стає неможливим.

У процесі вивчення предмета в учнів формуються: знання про засоби і шляхи перетворення матеріалів, енергії та інформації в кінцевий продукт; якості творчої, активно діючої особистості яка легко адаптується. Предмет трудове навчання розвиває в учнів здатність: визначати потреби і можливості своєї діяльності; знаходити і використовувати необхідну інформацію; висувати ідеї вирішення завдань; планувати, організовувати і виконувати роботу, оцінювати результати етапів роботи, корегувати свою діяльність і виявляти умови реалізації продуктів діяльності.

Учні початкових класів в процесі навчання пізнають світ, засвоюють знання, вміння творчо застосовувати їх на практиці. Цей процес є пізнанням, для якого характерне «живе споглядання».

Особливість освітньої галузі «Технології» полягає в тому, що в процесі навчання учні вперше набувають досвіду інтегрованої перетворювальної діяльності, інваріантними сторонами якої є: пізнавальна, предметно-практична (трудова), проектна, ціннісно-орієнтовна, комунікативна і естетична складові. Діяльність учнів початкової школи має характер розгорнутої навчальної діяльності, яка включає загальнопізнавальні, загальнотрудові, спеціальні розумові й практичні дії. Саме тому, актуальною є думка В. Сухомлинського про те, що інтелект дитини знаходиться на кінчиках її пальців⁶.

Важливо, що на початковому етапі навчання на уроках трудового навчання учні застосовують знання, отримані в процесі вивчення інших предметів, оскільки усвідомлюють важливість теоретичних знань для практичної діяльності. Це позитивно впливає на формування стійких пізнавальних мотивів і інтересів. Основою формування узагальненого досвіду перетворювальної діяльності людини необхідного їй в сучасних умовах життєдіяльності є навчально-трудова діяльність на уроках трудового навчання.

В умовах ринкових відносин головною метою уроків трудового навчання є розвиток особистості школяра, його підготовка до творчої діяльності. Це пов'язано перш за все з тим, що суспільству потрібна не просто індивідуальність, а творча особистість, здатна ставити й розв'язувати соціально-важливі завдання, швидко орієнтуватися в швидких змінах сучасного середовища.

Отже, зрозуміло, що для молодшої людини, яка вступає в життя, технічні знання й технічна культура так само важлива, як гуманітарна і

⁶ Стрілець С. І. Підготовка вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій. Педагогічний альманах. 2013. Вип. 20. С. 155–161.

природонаукова культура, що формується в школі. Проектно-технологічна діяльність лежить в основі реалізації змістових ліній освітньої галузі так як інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту.

2. Структура і зміст технологічної культури учнів

В умовах нового технологічного етапу суспільного прогресу всі аспекти (соціальний, екологічний, економічний, психологічний, естетичний) діяльності сучасної людини невіддільно взаємопов'язані. У виробництво активно запроваджується нова техніка й технології, здійснюється становлення й розвиток ринкових відносин та нових форм господарювання, зростає обсягу знань про перетворення матеріалів, енергії й інформації в інтересах людини, про загальні принципи цих перетворень, що вимагає підвищення рівня технологічної культури підростаючого покоління. Саме тому, ефективна технологічна освіта дає змогу формувати високу технологічну культуру.

В контексті особистісно орієнтованої педагогіки що вимагає особливої ваги серед фундаментальних педагогічних проблем є формування культури людини. Як відомо, культура – надзвичайно широке та різнопланове явище, яке охоплює багатомісячний історичний простір, різноманітні аспекти соціального буття та людської діяльності. С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» визначає феномен культури як сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань, що віддзеркалюють історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності; сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування; рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння певною галуззю знань або діяльності⁷. Таке визначення демонструє можливість трьох тлумачень змісту цього феномена: культура – сукупний об'єктивно існуючий культурний світ, наближений до поняття цивілізації; культура суспільства як вияв розвитку сфери його духовного життя; індивідуальна культура – особистісний, суб'єктивний, властивий конкретному індивіду рівень опанування культурних надбань.

Культура є також характеристикою матеріального і духовного рівня розвитку окремих історичних епох, суспільно-економічних формацій, народностей і націй.

⁷ Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. С. 107, 182, 210.

Як і в поняттях культури в освітній галузі «Технології» передбачено творчу діяльність з перетворення природи й суспільства, виховання культури людських взаємин, розумову діяльність тощо.

Отже, можна стверджувати, що основним компонентом культури є діяльність людей, сукупність їхніх стосунків і поведінки, яка впливає на всі сфери буття, при цьому слід урахувати, як ця діяльність відбувається.

Важливим саме для педагогічної науки є розуміння культури як чинника становлення та розвитку особистості. За такого підходу розкриваються широкі можливості для формування особистісного культурного простору дитини, який є підґрунтям для збагачення людської духовності, запорукою гармонійної життєтворчості, органічного спілкування та співіснування з соціумом.

Особистість пізнає світ і набуває власного культурного досвіду завдяки сформованій об'єктивній культурі, а шукає своє місце у світі та змінює власний і навколишній культурний простір завдяки суб'єктивній.

О. Савченко аналізуючи особливості реалізації культуротворчої функції загальноосвітньої школи підкреслює важливість поєднання в цьому процесі навчальних і виховних цілей; розуміння «цілісності людської особистості, яка поєднує в собі природне, соціальне і культурне»; найповнішого використання засобів мистецтва в духовному збагаченні школярів, зокрема у вихованні емоційної культури дітей, гармонії, смаку, культури почуттів⁸. Актуальною є думка науковця про потребу побудови освіти як культуротворчого процесу, у якому навчання поєднується з вихованням і розвитком: «Призначення освіти XXI століття рухатися «від людини освіченої – до людини культури», смисл цієї формули – щоб не було бідної, порожньої душі із розвиненим інтелектом»⁹.

Реалізацію гуманістичних цінностей у сучасній школі слід спрямувати на підвищення загальної культури особистості, залучення дітей до національних і загальнолюдських цінностей. Все це потребує посилення культурологічної спрямованості освіти. Найголовнішим призначення культури є культивування, плекання всього того, що полегшує, облагороджує життя людини, робить її щасливою.

⁸ Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : науково-методичний посібник для вчителів і методистів початкового навчання. К.: Цудзиневич Т. І., 2007. С. 6–7

⁹ Савченко О. Я. Уміння вчитись як ключова компетентність загальної середньої освіти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті, світовий досвід та українські перспективи: під заг.ред.О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2005.

Технологічну культуру можна виокремити як один з аспектів вияву культури. Вона також має матеріальне та духовне підґрунтя й охоплює сферу матеріальної діяльності людей.

Культура, як стверджують науковці, визначає рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, досягнень у матеріальній та духовній діяльності. Все це засвідчує зв'язок культури й технології.

Як послідовність виробничих операцій і дій розглядають технологію на емпіричному (практичному) рівні, що забезпечують виготовлення конкретних товарів і послуг.

За своєю суттю діяльність людини технологічна. Вона уявляє собою сукупність операцій для досягнення цілей, у яких представлено модель цієї діяльності у вигляді алгоритму. Технологізація діяльності відповідає суб'єктивному прагненню людини розробити той природний алгоритм, який полегшить її діяльність і підвищить ефективність. З цієї позиції технологія стає раціональною діяльністю, у якій виявляються тільки ті процеси та операції, що справді потрібні для досягнення поставленої мети. Технологія розкриває зміст і логіку діяльності, що реалізується в практичних діях. Вираження технології через певний алгоритм, спосіб дій людини із задоволення потреб дозволяє застосувати її до будь-яких форм людської діяльності.

Технологію можна вважати одним із видів цілеспрямованої діяльності людини що змінює природу, створює штучне середовище, світ матеріальної та духовної культури. Ланкою між природою і культурою й водночас способом буття для людини, культури й технології виступає людська діяльність. Поряд з матеріальною та духовною культурою технологія є однією з форм людської культури, феноменом який не може існувати поза культурою й людського буття.

Технологічну культуру можна виокремити зі складу культури й пов'язати її з перетворенням людиною навколишнього світу й самої людини. Технологічна культура – це видове поняття стосовно загального поняття культури. Її можна вважати частиною людської культури загалом і є одним з важливих чинників інтеграції всієї системи культури. Це зумовлено технологізацією різних галузей діяльності людини.

«Технологічна культура» – це сукупність матеріальних і духовних цінностей людини, що досконало оволоділи наукою про перетворення матеріалів (речовин), енергії та інформації за планом і в інтересах людини. В особистісному сенсі технологічна культура визначає рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і вдосконалення себе й навколишнього світу. Тому технологічна культура є фундаментальним компонентом загальної культури, а також основою й умовою розвитку сучасного суспільства та виробництва.

В інформаційно і технологічно насиченому світі з метою підготовки до успішної перетворювальної діяльності сучасна людина має засвоїти основи технологічної культури, яка є важливою галуззю загальної культури людства. Вона віддзеркалює на кожному історичному етапі розвитку людства мету, характер і рівень перетворювальної природо-відповідної творчої діяльності людей, яка здійснюється з урахуванням досягнень науки і техніки, етики виробничих відносин.

Технологічна культура впливає на всі складники життя людини й суспільства, формує технологічний світогляд, підґрунтям якого є система технологічних поглядів на природу, суспільство й людину. Технологічне мислення й здатність до перетворювальної діяльності є складником цієї культури.

Творча діяльність людини й сама людина як суб'єкт цієї діяльності становить основу визначення технології. Як практико-перетворювальна діяльність, технологія моделює характер і спосіб перебігу людської праці, її здатності й можливості у формуванні дійсності. Саме тому, вона є своєрідним способом самоствердження людини у світі природи на основі праці та пізнання. Водночас вона є виявом людських здібностей і творчих обдарувань у цьому процесі. В узагальненій формі культура вважається здатністю діяльності до перетворення світу за законами природи, суспільними потребами і цілями суспільної життєдіяльності. Тож, технологію й культуру пов'язано з усією системою «природа–практика–людина–наука» щодо загальних принципів людської діяльності, способів її здійснення в технічних засобах, усіх соціокультурних утвореннях.

Перетворювальна діяльність є підґрунтям технологічної культури людини, у якій виявляються її знання, уміння й творчі здібності. В усіх сферах людського життя можна спостерігати перетворювальну діяльність – від промисловості й сільського господарства до медицини й педагогіки, дозвілля й управління. Сучасному суспільству потрібні не просто виконавці, а творці. Для організації перетворювальної діяльності потрібно вчитися, так як діяльність повинна бути ефективною й здійснюватися на науковій основі з використанням новітніх технологій, бути безпечною для самої людини, суспільства загалом і природи.

Технологічну культуру можна вважати культурою перетворювальної, творчої природо-відповідної діяльності, що об'єднує знання, уміння й навички, емоційно-моральне ставлення до цього виду діяльності й готовність діяти з урахуванням відповідальності за свої дії. У відповідності з цим визначенням, у складі технологічної культури можна виділити 10 компонентів:

– культура праці – планування й організація трудового процесу, оптимальний вибір інструментів та обладнання, організація робочого місця, забезпечення безпеки праці, технологічної та трудової дисципліни, контроль якості продукції;

– графічна культура – це знання, уміння й готовність використовувати графічні, зокрема й креслярські засоби для забезпечення технологічного процесу;

– культура дизайну – знання, уміння й готовність використовувати принципи ергономіки, естетики, дизайну, художньої обробки матеріалів для забезпечення конкурентоспроможності продукції;

– інформаційна культура – знання, уміння й готовність використовувати принципи збору, зберігання, обробки та використання інформації з різноманітних джерел;

– підприємницька культура – знання, уміння й готовність аналізувати потреби людей, організувати й управляти невеликим колективом для забезпечення цих потреб, рекламувати свою продукцію;

– культура людських відносин – знання, уміння й готовність здійснювати доброзичливу взаємодію з людьми, як на виробництві, і в сім'ї;

– екологічна культура – екологічні знання, зацікавленість в природоохоронній діяльності, грамотне її здійснення, здатність узгоджувати будь-який вид діяльності зі збереженням навколишнього середовища й здоров'я людини;

– культура будинку – знання, уміння створення і прикраси будинку, забезпечення сімейного затишку, здорового способу життя та продуманого ведення домашнього господарства в процесі виконання спеціальних функцій сім'янина;

– культура споживча – знання, уміння й готовність продуманої поведінки на ринку товарів і послуг, виконання соціальних функцій споживача;

– проектна культура – знання, уміння й готовність визначення потреб і можливостей діяльності під час виконання проекту, збір, аналіз і використання корисної для виконання проекту інформації, формування ідей виконання проекту, вибір оптимальної ідеї, дослідження цієї ідеї, планування, організація й виконання роботи з реалізації проекту, зокрема й засвоєння додаткових знань і вмінь, оцінка проекту, його презентація.

У структурі технологічної культури слід виокремлювати такі компоненти:

1) технологічний світогляд – це складник частина наукового світогляду, підґрунтя якого є система технологічних поглядів на природу, суспільство, людину;

2) технологічне мислення – це розумова здатність людини до перетворювальної діяльності щодо створення матеріальних і духовних цінностей для блага людини, суспільства, природного середовища, узагальнене і опосередковане віддзеркалення індивідом науково-технологічного середовища;

3) технологічна етика (техноетика) – це система норм і принципів етичного партнерства, за якими створюються техносистеми; у системі техноетики виокремлюють такі галузі: демологічну, біоетику, професійну етику, економічну, інформаційну та комунікативну етику, екологічну етику.

4) технологічна естетика (дизайн) – естетичне ставлення людини до засобів, процесу та результатів перетворювальної діяльності, яке виражається в дизайнерських вміннях і здібностях перетворювати технологічне середовище за законами краси.

5) технологічна освіта – організований процес навчання й виховання, результатом якого є формування готовності до перетворювальної діяльності. Технологічна освіта складається з:

- технологічних знань – це технологічні поняття, способи, засоби й шляхи перетворювальної діяльності, уявлення про техніку і технології, уявлення про зв'язок і взаєморозвиток технологічної та природно-гуманітарної галузей знань, економічні та екологічні аспекти технології, показники готовності до успішної професійної діяльності;

- технологічних умінь – оволодіння способами перетворювальної діяльності на основі набутих технологічних знань;

- технологічно важливих якостей особистості – це особистісні властивості, можливості людини, потрібні для оволодіння перетворювальною діяльністю: свідоме професійне самовизначення, працьовитість, підприємливість, комунікабельність, гнучкість мислення, висока відповідальність і дисциплінованість, самостійність і здатність творчо розв'язувати технологічні завдання, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення.

У зв'язку зі швидкою зміною технології сучасного виробництва людині необхідно постійно підвищувати свою загальну й технологічну підготовку.

Якщо розглядати культуру як специфічний для людей спосіб діяльності і результат цієї діяльності, то можна зробити висновок про те, що перетворювальна діяльність людини є складником її загальної культури, технологічним змістом культури.

Складниками культури які об'єдналися в поняття «технологічна культура» можна вважати вияви різних людських якостей, здатних перетворювати навколишнє середовище та покращувати навколишній світ.

У своєму дослідженні ми сформулювали наступне визначення технологічної культури: це якість людини, яка динамічно розвивається і характеризується системою мотивів і цінностей, системою наукових і технологічних знань, умінь і навичок, важливих для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвіду із залучення до цієї діяльності¹⁰.

Технологічну культуру можна представити такими взаємопов'язаними структурними компонентами:

1. Емоційно-ціннісний компонент представлено комплексом ціннісних орієнтацій, мотивів, комунікативних умінь і морально-вольових якостей особистості, потрібних в процесі перетворювальної діяльності.

2. Когнітивний компонент об'єднує сукупність наукових і технологічних знань особистості про способи і методи перетворювальної діяльності.

3. Практико-дієвий компонент виявляється у здатності особистості на основі набутих знань, умінь і навичок використовувати різні технології для досягнення поставлених цілей.

Вияви технологічної культури особистості формуються тривалий час, протягом усього життя людини. Людина починає засвоювати певні знання, способи діяльності з раннього дитинства, що віддзеркалюють рівень розвитку технологічної культури сучасного суспільства. В дитинстві формування технологічної культури ґрунтується на копіюванні, наслідуванні навколишніх людей. Усвідомленості й активності в засвоєнні та застосуванні різних компонентів технологічної культури потребує дитина потрапляючи в шкільне середовище. Фундаментом технологічної культури особистості є розвиток моральних якостей особистості, розумових операцій, загальнотрудових умінь і навичок. А період навчання в початковій школі є сенситивним для їх розвитку. Тож підсумовуючи, можна стверджувати, що успіх формування технологічної культури випускника школи залежить від того, які основи закладено на початковому етапі навчання.

3. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до формування технологічної культури учнів

Успішність технологічної навчальної діяльності залежить від особистості учителя, який створює на уроці особливу атмосферу спілкування. Правильна побудова уроку сприяє підтримці дитячого інтересу й позитивному ставленню до навчання. Успішність виховання

¹⁰ Котелянець Н.В. Теорія та методика формування технологічної культури молодших школярів: [Монографія]. Харків : Мачулівн, 2017. 357 с.

та розвитку особистості школярів залежить від особистісних рис педагога. Через творчу діяльність вчитель може допомогти дитині перебороти скутість, стан невпевненості, страху.

Сучасні вимоги до випускників педагогічних ЗВО достатньо високі. Професіограма вчителя початкових класів містить чимало складових. Важливим компонентом серед інших залишається художньо-трудова підготовка майбутніх учителів. Вона спрямована на формування інтегрованих знань і комплексних умінь, творчий розвиток і національне виховання особистості та містить широкий спектр узагальнених художньо-проектних, техніко-технологічних і методичних знань. Технологічні знання й уміння займають в ній провідне місце, виконують творчу функцію, мають високу міру узагальненості та перенесення, відображають найбільш суттєві ознаки об'єктів і явищ навколишньої дійсності, характеризуються наявністю широких внутрішньо системних і міжсистемних зв'язків.

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи досліджується в різноманітних аспектах у роботах О. Біди, І. Бужиної, Л. Коваль, А. Коломієць, О. Комар, С. Литвиненко, Є. Ляска, С. Мартиненко, О. Митника, І. Пальшкової, Д. Пашенка, Л. Петухової, О. Хижної, Л. Хомич, Л. Хоружої, І. Шапошнікової, С. Стрілець.

Праці науковців присвячені проблемі підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності дають змогу виокремити тенденцію її оновлення, а саме: особистісно зорієнтований підхід, який характеризується як сфера духовного співробітництва, спрямована на розкриття внутрішніх сил, потенційних можливостей, розвиток педагогічної культури, самостійне створення інноваційних проектів, самореалізацію та самовдосконалення педагога.

В спеціальних дослідженнях розкриваються деякі методологічні орієнтири, які дають можливість зробити висновок, що на сучасному етапі має відбуватися переорієнтація діяльності вчителя початкової школи на багатофункціональну модель, оволодіння якою дозволяє йому самостійно здійснювати вибір, конструювати, створювати освітні проекти. Ці проекти мають бути ефективними та педагогічно виправданими та відповідати потребам учня. Відповідно мета педагогічної освіти полягає в практико-орієнтованому характері професійної підготовки. О. Савченко¹¹ вважає нагальною в підготовці майбутніх учителів потребу оновлення змісту за принципом цілісності, системності та інтеграції; урахування тих процесів, які визначають

¹¹ Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів пед. ф-ту. К.: Генеза, 2002. 368 с.

діяльність сучасної початкової школи. Саме у формуванні особистості майбутнього вчителя початкової школи, на думку автора, є необхідність згармонізувати загальнокультурні, психолого-педагогічні і методичні знання, вміння, способи діяльності, посилити їх професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність базової підготовки.

Підготовка майбутнього вчителя повинна бути спрямована на реалізацію освіти, що має випереджувальний характер, а також на створення умов для професійного зростання й самоудосконалення, на формування умінь вчитися й самостійно приймати відповідальні рішення, на формування потреби у саморозвиткові, що потребує дотримання системності й науковості. Професійна діяльність вчителя початкових класів в порівнянні з іншими учителями, як зауважують учені, має особливу соціальну значущість, й підкреслюють розвиненість його професійно-предметних, особистісних характеристик і комунікативних якостей.

До особистісних якостей вчителя початкових класів відносяться: урівноваженість, висока мобільність нервової системи; помірна екстравертність; емоційна стійкість; рівень інтелектуального розвитку не нижче нормального по сенсорно-перцептивно-мнемологічним показникам і по характеристикам уваги; високий рівень здатності уяви, фантазування; адекватність самооцінки та рівня домагань; певний оптимум тривожності, що забезпечує інтелектуальну активність; цілеспрямованість; емпатійність, високий рівень розвитку соціальної перцепції (Л. Мітіна, І. Зимня); прихильність до людей (дітей), сердечність, гуманність, уважність, щирість (В. Сухомлинський); вміння завжди мати на увазі соціальну незахищеність дітей (Я. Корчак); вміння бачити себе в дітях, встати на їх позицію (Ш. Амонашвілі) і готовність прийняти цю позицію (В. Лева); володіння демократичним стилем узагальнення на основі захопленості спільною творчою діяльністю (В. Кан-Калик).

У сучасних дослідженнях поміж інтегрованих складових характеристик вчителя початкових класів виділені: індивідуальні психофізичні властивості (розгорнуте педагогічне мислення); спрямованість особистості вчителя (прагнення якомога краще пізнати дитину, допомогти їй засвоїти соціальну роль учня, успішно оволодіти навчальною діяльністю); професійно значущі якості (гуманістична спрямованість, толерантність, оптимізм, професійна ерудиція); професійно-педагогічні знання й уміння (діагностичні, аналітичні, прогностичні, дослідницькі).

У своїй професійній діяльності на уроках технології вчителі початкових класів реалізує як загальнопедагогічні функції – дослідні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні, організаторські, так і

специфічні функції вчителя технології і підприємництва, описані в його професійно-кваліфікаційній характеристиці. До професійних функцій вчителя технології можуть бути віднесені: діагностична, проєктувальна, конструктивна, організаторська, інформаційно-комунікативна, дослідницька, технологічна, мотиваційно-стимулююча, контрольно-оцінна, коригуюча, розвиваюча, виховна.

О. Хохліна описує специфічні умови професійної діяльності вчителя початкових класів як вчителя технології:

– рефлексивний аналіз теоретико-методологічних джерел навчання учнів початкових класів «Технології» і власного досвіду в галузі творчої трудової і професійно-методичної діяльності, розробка системи дій по його корекції, розвитку та практичної реалізації в педагогічній діяльності;

– психолого-педагогічна діагностика: розвитку особистості учня початкової школи до навчального суб'єктного рівня досвіду трудової діяльності, визначення рівня сформованої навчальної мотивації, когнітивної та психолого-фізіологічної готовності учня до вирішення навчальних технологічних ситуацій: аналіз і вибір способів діагностики, опис і пояснення результатів дослідження;

– проєктування навчально-трудової діяльності учнів початкових класів з метою їх особистісного розвитку: визначення її предметного змісту і побудова логічної структури; відбір змісту навчального матеріалу, методів і форм навчання; розробка навчальних диференційованих завдань, що відповідають рівню розвитку пізнавальних здібностей учнів початкової школи і засобів контролю за ходом і результатами навчальної діяльності; вибір способів стимулювання пізнавальної сфери учнів в галузі трудової діяльності; визначення шляхів і засобів організації навчального співробітництва та проєктування полісуб'єктних відносин між всіма суб'єктами навчального процесу;

– реалізація навчальної діяльності: організація і управління на комунікативній, предметно-практичній основі навчально-трудою діяльністю учнів початкової школи; застосування особистісно-орієнтованого, мотиваційно-стимулюючого впливу; встановлення відносин педагогічного співробітництва для надання допомоги учням у подоланні труднощів навчальної діяльності; здійснення поточного та підсумкового контролю навчальної діяльності, з метою корекції та оцінки ходу і результатів засвоєння учнями навчального матеріалу;

– підсумковий аналіз результатів навчальної діяльності та діагностика рівня сформованості досвіду трудової діяльності в учнів початкової школи у процесі навчання на уроках трудового навчання:

характеристика особистих змін, визначення рівнів технологічної навченості учнів, навчальної мотивації, їх інтересів і схильностей¹².

На наш погляд, вимагають уточнення з позиції особистісно діяльнісного підходу до навчання учнів початкової школи «Технології», зміст педагогічної діяльності й розкриття його функцій через опис системи педагогічних дій.

Таким чином, на основі проведених досліджень вважаємо за доцільне визначити готовність вчителя початкових класів до навчання учнів «Технології» як інтегральну властивість особистості. Це дозволяє йому успішно організовувати й здійснювати формування суб'єктного досвіду трудової діяльності учнів в процесі навчального співробітництва на уроках трудового навчання й включає в себе когнітивний, операційно-практичний, креативний і емоційно-ціннісний компоненти.

Як підтверджують результати нашого дослідження зміст кожного з вищеперахованих компонентів може бути представлено в такому вигляді:

1. Когнітивний компонент (загальнотрудові, спеціальні технологічні та психолого-педагогічні, методичні знання – когнітивний суб'єктний досвід учителя):

1. Знання теоретико-методологічних основ технологічної освіти учнів початкових класів.

2. Знання основних досягнень перетворювальної діяльності людини в галузі матеріальної і технологічної культур.

3. Знання основних способів і засобів трудової діяльності людини.

4. Знання основних технічних і технологічних понять і термінів.

5. Знання основ матеріалознавства, дизайну, машинознавства, графіки, економіки, електротехніки та інформатики, етики, екології, естетики.

6. Знання базових технологій паперової, текстильної, металургійної та деревообробної промисловості, сільського господарства, декоративно-прикладного творчості, а також інформаційних технологій.

7. Знання суті і змісту трудової діяльності і її компонентів (цілі, завдання, види, структура, продукти і засоби, критерії оцінки процесу і результатів).

8. Знання вікових особливостей, шляхів становлення і розвитку учня як суб'єкта трудової діяльності.

9. Знання теоретичних основ навчання молодших школярів трудовому навчанню (цілі, завдання, зміст, засоби і методи, форми організації навчального процесу).

¹² Хохліна О. Формування діяльності в процесі трудового навчання молодших школярів. *Початкова школа*. 2000. № 8. С. 51–52.

10. Знання медико-фізіологічних, санітарно-гігієнічних основ організації уроків трудового навчання в початкових класах.

11. Знання психолого-педагогічних основ навчання учнів початкових класів основам «Технології», закономірностей і особливостей розвитку молодших школярів в процесі оволодіння ними основними компонентами творчої навчально-трудової діяльності.

12. Знання способів і критеріїв оцінки результатів розвитку та досягнень учнів, а також шляхів цих досягнень, тобто способів творчої навчально-трудової діяльності.

II. Операційно-практичний компонент (суб'єктний досвід учителя в здійсненні способів творчої трудової діяльності (проектної та в галузі ручної праці), а також професійний, методичний досвід його передачі іншим суб'єктам процесу навчання):

1. Уміння здійснювати різні види практичної діяльності в області ручної праці і проектні дії.

2. Уміння здійснювати психолого-педагогічну діагностику суб'єктів донавчального рівня досвіду трудової діяльності учнів початкових класів та прогнозувати процес і результати навчання з урахуванням індивідуальних особливостей учнів.

3. Уміння проектувати власну педагогічну діяльність і навчальну діяльність учнів початкових класів на уроках трудового навчання з метою їх особистісного розвитку, включаючи відбір навчального матеріалу різної складності, розробку системи навчальних ситуацій і навчальних завдань, моделювання способів, засобів і форм навчальної діяльності.

4. Уміння проектувати полісуб'єктні відносини в процесі навчання основам «Технології», що включає аналіз взаємин між навчаючими, їх батьками та визначення стратегії і тактики спільної діяльності.

5. Уміння здійснювати відбір методів і засобів навчання «Технології», адекватних загальним і спеціальним цілям процесу навчання, навчальної ситуації та індивідуальним особливостям учнів.

6. Уміння створювати організаційно-педагогічні умови для процесу навчання учнів початкової школи «Технології» (в тому числі розробляти різного роду дидактичні засоби), а також для реалізації набутого учнями початкових класів досвіду суб'єкта праці за рахунок різноманіття особистих видів трудової діяльності і можливості їх вибору в процесі виконання навчальних творчих завдань.

7. Уміння управляти процесом формування суб'єктного досвіду творчої трудової діяльності учнів початкових класів на уроках технології.

8. Уміння здійснювати контроль і оцінку навчальної діяльності навчаючих на уроках технології, в тому числі в процесі виконання творчих проєктів.

9. Уміння досліджувати і діагностувати процес і результати навчання – шляхи формування та рівень сформованості суб'єктного досвіду трудової діяльності та загального розвитку учнів початкових класів.

10. Уміння здійснювати педагогічне консультування батьків учнів з питань розвитку учнів, в тому числі і як суб'єктів незалежної трудової діяльності.

III. Креативний компонент (суб'єктний досвід учителя у сфері педагогічної творчості, творчої праці і проєктної діяльності).

Зміст і конкретні риси досвіду творчої діяльності педагога проявляються в різних педагогічних ситуаціях, в системі його дій в процесі взаємодії з учнями на уроках технології, а також в його повсякденному житті, як елемент загальної і технологічної культури особистості. Він проявляється в наступному:

1. Володіння прийомами наукового аналізу і синтезу.

2. Бачення нової проблеми в знайомій ситуації (педагогічної, трудової, проєктної).

3. Здатність впроваджувати досягнення різних галузей наукового знання в практику.

4. Прагнення досліджувати і використовувати досвід інших вчителів в навчанні «Технології» учнів як галузі своєї професійної діяльності.

5. Уміння приймати оптимальні рішення в конкретних педагогічних ситуаціях, проявляти гнучкість в своїй професійній праці.

6. Знаходження різних способів вирішення проблемних ситуацій в різних областях життєдіяльності та альтернативних способів їх рішень з урахуванням конкретних обмежувальних умов.

7. Володіння основними прийомами творчої діяльності в галузі педагогічної діяльності, ручної праці та проєктування матеріальних і ідеальних продуктів.

IV. Емоційно-ціннісний компонент (досвід мотиваційно-ціннісних та емоційно-вольових відносин вчителя як система основних цінностей і ідеалів педагога, в тому числі його проєктно-технологічні якості): високий рівень технологічної культури, проєктно-технологічне мислення, потреба творчості в професійній діяльності, потреба вдосконалення свого особистого досвіду перетворювальної діяльності та його передачі іншим суб'єктам процесу навчання, захопленість спільною

творчістю зі школярами, емпатійність, адекватна оцінка рівня своєї готовності до навчання учнів початкових класів «Технології»¹³.

Спираючись на результати нашого дослідження, враховуючи особливості професії вчителя початкових класів та маючи за мету підвищення якості підготовки майбутніх фахівців нами були сформульовані дві групи організаційно-педагогічні умов формування у майбутніх вчителів початкових класів технологічних знань й умінь:

1) зовнішні умови, спрямовані на створення розвивального середовища творчої технологічної діяльності;

2) внутрішні умови, які визначаються особистісним потенціалом студента.

Можна виділити наступні зовнішні умови, які сприятимуть формуванню технологічних знань й умінь майбутніх учителів початкових класів:

1) націленість педагогічного процесу на розвиток творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів, його індивідуальності та неповторності, формування здатності до продуктивної технологічної діяльності;

2) єдність організації репродуктивної, проблемно-пошукової і творчої діяльності, спрямованої на послідовне формування у здобувачів освіти цілісної системи технологічних знань та вмінь;

3) оптимізація змісту, форм і засобів організації процесу формування у майбутніх учителів початкових класів технологічних знань та вмінь;

4) використання доцільних прийомів і методів формування технологічних знань і вмінь студентів, які приносять максимальний ефект при відносно незначних витратах зусиль і часу.

Ці зовнішні умови спрямовані на створення розвивального середовища творчої технологічної діяльності студентів.

Можна виділити такі внутрішні умови, які впливають на ефективність формування у майбутніх вчителів початкових класів технологічних знань й умінь:

1) якість мотивацій до технологічної і педагогічної діяльності;

2) зміст ціннісно-сислової сфери особистості;

3) особливості особистості майбутнього вчителя початкових класів, що акумулюються в професійно важливих якостях.

Внутрішні умови визначаються особистісним потенціалом студента й включають мотивацію до оволодіння професією вчителя початкових класів на основі системи професійно значущих технологічних

¹³ Котелянець Н.В. Теорія та методика формування технологічної культури молодших школярів: [Монографія]. Харків: Мачулівн, 2017. 357 с.

і методичних знань й умінь шляхом включення студентів у професійно зорієнтовану практику. В результаті відбувається розвиток інтересу студентів як до технологічної, так і педагогічної діяльності; формування позитивного ставлення до майбутньої професії, усвідомлення значущості формування особистісних якостей і потреби у професійному зростанні. Таке включення студентів забезпечує формування у них як технологічних знань й умінь, так і якостей виконувати педагогічні завдання на рівні інновацій та творчості; оволодіння професійними функціями на основі конструктивного професійного й міжособистісного спілкування; розв'язання ситуацій «подолання труднощів», «досягнення успіху», «довіри і співпраці» тощо.

На нашу думку, досвід роботи є внутрішньою умовою формування у майбутніх вчителів початкових класів технологічних знань й умінь, оскільки досягнення відповідності хоча б нормативним вимогам неможливе без занурення у практику професійно зорієнтованої технологічної і педагогічної діяльності. Практика і досвід переконують, що опора лише на отримані теоретичні знання у галузі дизайну й методики викладання, набуття художньо-проектних знань й умінь у межах спеціальної підготовки не дозволяє сформувати комплексне уявлення про професійно зорієнтовану діяльність (технологічну і педагогічну).

Для того, щоб майбутній учитель початкових класів мав можливість освоїти основні процедури, зміг усвідомити себе суб'єктом цієї діяльності потрібний досвід. Погоджуємось з думкою О. Олексюк, що досвід роботи створює основу для подальшого розвитку професійних умінь, здібностей і в цілому – для професіоналізму вчителя¹⁴.

Конкретизуючи підготовку саме майбутнього вчителя початкової школи слід зазначити, що це важливо, так як його професійно зорієнтована діяльність пов'язана з розв'язанням значної кількості складних освітніх, методичних, художньо-проектних, техніко-технологічних та інших завдань, які вимагають від нього креативності, підготовленості, узагальнення власного професійного досвіду. Вважаємо, що значною мірою полегшать й підвищать ефективність процесу професіоналізації майбутнього вчителя: впровадження сучасних психолого-педагогічних підходів у практику підготовки, надання йому можливості за допомогою спеціального навчання, до якого й належить творча технологічна діяльність, освоїти способи аналізу й реалізації професійно зорієнтованих завдань проблемного характеру, створення сприятливого середовища для осмислення емпірично набутих способів професійної діяльності.

¹⁴ Олексюк О. Музична педагогіка : навч. посібник . К.: КНУКиМ, 2006. 188 с.

Необхідно також взяти до уваги, що вплив вказаних внутрішніх умов визначатиметься самим суб'єктом технологічної діяльності за допомогою змісту його ціннісно-сислової сфери, якості мотивації професійно зорієнтованої діяльності й особливостей особистості, які акумулюються в професійно важливих якостях.

Матеріальні умови є наступною виокремленою нами групою умов що забезпечують ефективність формування у майбутніх вчителів початкових класів технологічних знань й умінь через організацію предметного середовища. До них ми віднесли технологічний і науково-методичний супровід технологічної підготовки відповідно до її пріоритетів.

Таким чином, підбиваючи підсумки нашого дослідження зазначимо, що найважливішим фактором успішної реалізації технологічної освіти є особистість учителя. Від професійності, майстерності, емоційності, творчості педагога залежить ставлення учнів до навчального предмета й учіння взагалі, успішність оволодіння технологічною обізнаністю, якість і повнота реалізації розвивальних і виховних цілей навчання, тож і формування технологічної культури особистості. У процесі опанування професією, навчання і практичної діяльності, здійснення культуротворчої діяльності вчителя початкових класів важливого значення набуває його особистісна, педагогічна й професійна підготовка.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі праця є джерелом і важливою передумовою фізичного та соціально-психічного розвитку та засобом формування кращих якостей особистості. Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці, а без праці деградує. Трудове навчання – загально-освітній предмет, який становить основу предметного наповнення освітньої галузі «Технології».

У результаті наукового пошуку виявлено, що в складі культури слід виокремити технологічну культуру, пов'язану з перетворенням людиною довкілля й з перетворенням самої людини. Її слід розглядати як видове поняття стосовно загального поняття культури, оскільки технологічна культура є частиною людської культури загалом і одним з важливих чинників інтеграції всієї системи культури, що зумовлено технологізацією різних галузей діяльності людини.

Актуальні вияви особистості як компоненти комплексного утворення – технологічної культури – формуються тривалий час, протягом усього життя людини. Період навчання в початковій школі є сенситивним для розвитку моральних якостей особистості, розумових операцій, загальнотрудових умінь і навичок, які є фундаментом технологічної культури особистості.

Успіх формування технологічної культури випускника школи залежить від того, які основи закладено на початковому етапі шкільного навчання. Отже, освітня галузь «Технології» є новою сходинкою практичного навчання дітей, оскільки цей предмет синтезує розвинуті раніше напрями трудового навчання учнів в одну інтегровану модель, що дає їм повні уявлення про техніко-технологічний компонент навколишнього світу, сприяє більш свідомому засвоєнню технологічної культури.

Виявлено, що важливим фактором реалізації ідей експериментальної системи формування технологічної культури школярів є особистість учителя, що має поєднувати відповідні особистісні, професійно-педагогічні та технологічні якості. Саме від професійності, майстерності, емоційності, творчості педагога залежить ставлення учнів до навчального предмета й учіння взагалі, успішність оволодіння технологічною обізнаністю, якість і повнота реалізації розвивальних і виховних цілей навчання, тож і формування технологічної культури особистості.

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів є важливою передумовою формування їхнього фахового рівня, вироблення в них рис соціально компетентної, психологічно зрілої особистості з високою професійною майстерністю, сучасним світоглядом, потребою поглиблювати власну компетентність з освітньої галузі «Технології».

Структурними компонентами технологічної культури є: емоційно-ціннісний, когнітивний, практико-дієвий. У процесуальному аспекті виявлено взаємозв'язок і взаємозумовленість даних компонентів, що характеризує цілісність досліджуваного поняття. Від ступеня сформованості емоційно-ціннісного компонента залежить усвідомленість і міцність засвоєння знань, а також успішність організації і виконання діяльності; зміст практико-дієвого компонента впливає на розвиток мотиваційної сфери, ціннісних орієнтацій, морально-вольових якостей, активізує розумову діяльність; когнітивний компонент визначає стратегію діяльності, характер взаємин школяра.

АНОТАЦІЯ

Сучасний етап розвитку українського суспільства підвищує рівень вимог до фахівців будь-якої галузі науки, освіти, економіки тощо. Високий рівень технологічної культури, здатність до ініціативи, творчості й саморозвитку, професіоналізм і конкурентоспроможність є об'єктивними вимогами до особистості як до суб'єкта трудової діяльності. Виявлено, що важливим фактором реалізації ідей формування технологічної культури школярів є особистість учителя,

що має поєднувати відповідні особистісні, професійно-педагогічні та технологічні якості. Передусім, це стосується майбутніх учителів початкових класів.

Розкрито різні підходи до розуміння сутності понять культура, технологічна культура. Актуалізовано низку формулювань сутності категорії «технологічна культура», сформульовано авторське визначення сутності щодо поняття технологічна культура як якість людини, що динамічно розвивається й характеризується системою мотивів і цінностей, системою наукових і технологічних знань, умінь і навичок, важливих для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвідом із залучення до цієї діяльності.

На основі аналізу досліджень у структурі технологічної культури визначено емоційно-ціннісний, когнітивний та практико-дієвий компоненти, обґрунтовано зміст кожного з них. Акцентовано увагу на уміннях і навичках, що визначають рівень технологічної культури учнів початкової школи.

Розкрито специфіку професійної діяльності вчителя початкових класів, його особистісні якості, провідні чинники успішності технологічної навчальної діяльності, загальнопедагогічні та специфічні функції. Визначено компоненти готовності вчителя до навчання учнів початкової школи «Технології», схарактеризовано педагогічні умови формування у майбутніх учителів початкових класів технологічних знань й умінь. На основі проведених досліджень визначено готовність вчителя до навчання учнів початкової школи «Технології» як інтегральну властивість особистості, що дозволяє йому успішно організовувати і здійснювати формування суб'єктного досвіду трудової діяльності учнів в процесі навчального співробітництва на уроках трудового навчання, що включає в себе когнітивний, операційно-практичний, креативний і емоційно-ціннісний компоненти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) / Книга вчителя початкової школи: Довідково-методичне видання / Упоряд. Г. Ф. Древаль, А. М. Заїка. Вид. 2-ге, доповн. Харків, 2006. С. 65.

2. Національна доктрина розвитку України у XXI столітті // Книга керівника навчально-виховного закладу : довідково-методичне видання / упоряд. Б. М. Терещук, В. В. Скиба. Вид. 2-ге, доповн. Харків, 2006. С. 85.

3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>

4. Державний стандарт початкової освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

5. Котелянець Н.В. Теорія та методика формування технологічної культури молодших школярів: [Монографія]. Харків : Мачулін, 2017. 357 с.

6. Стрілець С. І. Підготовка вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій *.Педагогічний альманах.* 2013. Вип. 20. С. 155–161.

7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. С. 107, 182, 210.

8.Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : науково-методичний посібник для вчителів і методистів початкового навчання. К.: Цудзинович Т. І., 2007. С. 6–7.

9.Савченко О. Я. Уміння вчитись як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті, світовий досвід та українські перспективи:* під заг.ред.О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2005.

10.Прийма С.М. Формування технологічної культури майбутніх учителів інформатики у процесі професійно-педагогічної підготовки. 36. наук. пр. БДПУ. Вип.3. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2005. С. 162–174.

11. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів пед. ф-ту. К.: Генеза, 2002. 368 с.

12. Хохліна О. Формування діяльності в процесі трудового навчання молодших школярів. *Початкова школа.* 2000. № 8. С. 51–52.

13. Олексюк О. Музична педагогіка : навч. посібник . К. : КНУКіМ, 2006. 188 с.

14. Котелянець Н. В. Прогностичні завдання підготовки вчителя початкових класів для реалізації методичної системи трудового навчання. *Актуальні питання освіти і науки.* 2017. С. 312–321. URL: https://culturehealth.org/hogokz_knigi/Arhiv_DOI/09_10.11.2017.HOGOK_Z/45.pdf

Information about the author:

Kotelyanets Natalka Valeriivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Preschool and Primary Education

Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vinnichenko

1, Shevchenko Street, Kropyvnytskyi, 25006, Ukraine